

Племена, які населяли Середнє Подніпров'я, переходять до осілого життя. Здебільшого стоянки цього часу розташовані біля води – на підвищеннях в заплавах річок, на похилих берегах або піщаних дюнах. На території сучасного Києва такі стоянки відомі в районі Совок, на Солом'янці, Лисій горі, Оболоні, Пріорці (сучасна вул. Вишгородська). Низка поселень розміщувалася навколо колишнього с. Микільська Слобідка (сучасна вул. Микільсько-Слобідська) та на піщаних дюнах вздовж лівого берега Дніпра до сучасної Воскресенки, а також на околицях міста – у Пирогові, Чапаєвці, Вигурівщині.

На кожній такій стоянці знайдено крем'яні вироби (ножі і ножеподібні пластини, скребки, наконечники стріл тощо), глиняні грузила й пряслиця, уламки горщикоподібних посудин з плоским дном

та гостродонних, часто орнаментованих різноманітними ямками і врізними лініями, а також кістки диких тварин і риб, раковини річкових молюсків, яких вживали в їжу.

На поселенні, розташованому на північно-східному березі оз. Святище (південніше колишнього с. Микільська Слобідка), досліджено рештки наземних жител у вигляді невеликих вогнищ, біля яких знайдено цілі та фрагментовані глиняні ліпні горщики, грузила і пряслиця, крем'яні вироби, у тому числі трапецієподібні наконечники стріл.

На стоянці поблизу Чапаєвки досліджене житло, яке мало заглиблену в ґрунт частину прямокутної форми (3 x 2,5 м) із заокругленими кутами і вогнищем у центрі. На одному з уламків керамічного посуду виявлено відбиток зернини культурного ячменю, який вирощували жителі поселення.

2. ПОСЕЛЕННЯ І МОГИЛЬНИКИ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Кам'яну добу заступає епоха міді (енеоліт). Поширюються знаряддя праці і зброя з міді. З'являється нова галузь господарства – первісна металургія.

У Середньому Подніпров'ї археологічні пам'ятки цієї епохи представлені трипільською культурою. Перші знахідки старожитностей виявлені В. Хвойкою саме у Києві на Кирилівських висотах у 1893 р., одночасно з відкриттям стоянки кам'яної доби. Під час зняття верхніх шарів (1894–1896 рр.) тут розкопано кілька десятків жител і господарських ям. Хоча свою назву культура одержала від

с. Трипілля, що на Київщині, в районі якого археологом невдовзі були досліджені найбільш характерні її пам'ятки.

Трипільські племена досягли досить високого рівня соціально-економічного розвитку. Їхнє господарство мало землеробсько-скотарську основу. Певну роль продовжували відігравати мисливство, рибальство і збиральництво. Хоча на пам'ятках трипільської культури знайдено вироби з міді, головною сировиною для виготовлення знарядь праці залишався камінь, дерево, кістки та роги тварин.

*Керамічний посуд
трипільської культури
з поселень у Києві.
Розкопки В. Хвойки
1894–1896 рр.*

Візитівкою трипільської культури є керамічний посуд. Його, як і в попередні часи, виготовляли вручну, але випалювали у спеціальних горнах і прикрашали різноколірним розписом або заглибленим орнаментом, що мав символічно-магічне значення. З керамічним виробництвом пов'язане виготовлення культових фігурок тварин і людей.

На території Києва і його околицях виявлені поселення трипільської культури, які датуються III тис. до н. е. На двох поселеннях, розташованих на Кирилівських висотах (сучасна вул. М. Фрунзе), В. Хвойка дослідив житла типу напівземлянок. Вони мали прямокутну або округлу заглиблену частину завдовжки 3–5 і завширшки до 2,5 м. Наземна частина – глинобитні стіни на дерев'яному каркасі. У житлах були глиняні печі з напівкруглим склепінням або великі круглі вогнища. На поселеннях знайшли вироби з кременю (ножі, скребки, вістря, наконечники списів і стріл), рогу і кістки (проколки, мотики), сокири з твердих порід каменю. Унікальною знахідкою є глиняна ливарна форма для виготовлення мідних мотик. Вона, мабуть, була модельована по роговій мотиці, знайденій тут же.

На поселеннях знайдено багато уламків глиняного посуду, переважно горщиків, мисок, глечиків і чаш, з розписним або рельєфним орнаментом та керамічні статуетки жінок, які пов'язуються з образом богині матері-прародительниці.

Про заняття жителів землеробством свідчать зернотерки у вигляді плоских згладжених з одного боку плиток і округлих каменів – розтиральників, про розвиток прядіння і ткацтва – глиняні пряслиця й примітивний ткацький човник. В їжу вживалися м'ясо птахів, диких і домашніх тварин, риба, а також річкові молюски.

Подібні поселення відомі на території міста також поблизу гирла р. Сирець і вище за її течією

Керамічні фігурки жінок трипільської культури з розкопок В. Хвойки

Кам'яна сокира, крем'яний ніж та мідні кинджали з могильника на хуторі Червоному

(сучасна вул. Сирецька), в районі Львівської площі, вулиць Стрітенської і Ярославів вал, Киянівського провулка, на горах Старокиївській, Замковій (Киселівці) і Юрковиці, на Печерську біля Центрального будинку офіцерів, на мисі Чайка (Видубичі), у Корчуватому неподалік від гирла р. Либідь, а також на околицях міста – поблизу Чапаєвки та на Софійській Борщагівці.

Могильник трипільської культури досліджений у районі хутора Червоного. Поховання тут здійснені за обрядом кремації. Душі небіжчиків у потойбіччя супроводжували ритуальною їжею, вміще-

ною у могили в керамічному посуді. У похованнях містяться побутові речі, якими люди користувалися за життя і які могли прислужитися їм у світі мертвих – крем'яні ножі, скребки, сокири, кістяні та мідні шила; прикраси – мідні пластинчасті браслети і бурштинові намиста; зброя – стріли, від яких збереглися крем'яні наконечники, мідні кинджали, кам'яні бойові сокири.

Поховання трипільської культури за обрядом тілопокладення досліджені на могильнику поблизу с. Чапаєвка. Біля похованих також був знайдений глиняний посуд і крем'яні вироби.

3. ПАМ'ЯТКИ ЕПОХИ БРОНЗИ

Наступний етап заселення території Києва пов'язаний з добою бронзи. На рубежі III–II тис. до н. е. поширюється новий матеріал для виготовлення знарядь праці і зброї – бронза. Проте бронзові речі через свою порівняно незначну кількість ще не могли повністю замінити вироби з каменю. Виготовлення кам'яних знарядь у ранній період доби бронзи досягло високої досконалості.

На території сучасної України епоха бронзи датується кінцем III – початком I тис. до н. е. Основними галузями господарства цієї доби були земле-

робство і скотарство. Значне місце посідали також мисливство й рибальство. У кожній родині займалися прядінням і ткацтвом, виготовленням керамічного посуду.

Рештки поселень доби бронзи виявлені на території сучасного Києва в багатьох місцях. Ланцюг поселень тягнеться вздовж усього низького лівого берега Дніпра від вулиці Старосільської до мосту Патона. Зокрема, такі поселення виявлені на березі Русанівської протоки та Трухановому острові. Відомі вони і в районі хутора Червоно-

Крем'яні
наконечники
стріл

